

Fenomén proměnlivosti přírodního prostředí,⁴⁰ at' již v průběhu ročních období či dne, při návštěvě parků je ostatně velmi důležitou a pro vnímání takového prostoru zcela zásadní složkou. Je jistě vhodné, když na takové proměny místa případná propagace cílí a prezentuje je jako kvalitu,⁴¹ kterou nabízí přírodní prostředí oproti dílům lidských rukou, i když samozřejmě v případě parků jde o šťastnou spolupráci obou složek. Zdůraznění pouze určitého období může vést ke zklamání návštěvníků, asi jako když návštěvníci kroměřížské Květné zahrady, naladěni názvem i způsobem propagace, zde v exteriéru marně hledají v některých obdobích květy.

V tomto ohledu jistě můžeme očekávat výrazný nástup různých aplikací, nabízejících tzv. augmentovanou realitu, kdy návštěvník památek bude moci na svém chytrém mobilním telefonu sledovat i proměny parku či památky zejména v různých historických, ale jistě i ročních obdobích.⁴²

V odborném tisku proto doporučujeme prezentovat místo pokud možno neutrálně, dokumentačním způsobem, bez uměleckých či propagačních aspirací. Naopak v popularizačním tisku lze s modifikovanou image pracovat, ale s rozvahou tak, aby nebyla vzbuzována nereálná očekávání; k tomu, aby se zážitek z návštěvy změnil v negativní postoj k dané atraktivitě, pak stačí jen drobný podnět.

Vhodné je také podporovat různorodost zájmů laické i odborné veřejnosti. Například pokud se jedná o památku obdobného typu, jako jsou Veltrusy, je dobré a žádoucí prezentaci historických motivů doplnit i o přírodní prvky a naopak, a motivovat tak společnou ochranu a nedělitelnou péči o hodnoty kulturního a přírodního dědictví.

Karel STIBRAL; Tomáš KUČERA

■ Poznámky

40 Proměnlivost přírody byla jedním ze základních argumentů již v počátcích tzv. environmentální estetiky, objevující se na přelomu 60. a 70. let 20. století, která se v podstatě po více než sto padesáti letech pokoušela v rámci filozofické estetiky zjednat rovnoprávné místo pro estetiku přírody oproti do té doby naprosto dominantní estetice zaměřené pouze na umění. Viz již Ronald W. Hepburn, *Contemporary Aesthetics and the Neglect of Natural Beauty*, in: Bernard Williams – Alan Montefiore (edd.), *British Analytical Philosophy*, London 1966, s. 285–310.

41 Petr Hudec – Lenka Křesadlová, *Způsoby prezentace památek zahradního umění*, Praha 2015.

42 Např. Jan Činčera – Michal Medek – Miroslav Lupač, *Využití digitálních médií pro terénní interpretaci přírodního dědictví*, Brno 2018.

Epigrafická databáze centra Epigrafická a sepulkrální studia Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., a její věcný a metodický kontext

Díky úzkému technickému a vesměs i formálnímu a funkčnímu spojení vlastního nápisového textu s jeho tzv. nositelem¹ nejsou nápisy „pouhým“ historickým písemným pramenem, nýbrž i hmotným objektem zájmu dějin umění a v neposlední řadě pochopitelně i památkové péče. Dějiny epigrafiky a dějiny zájmu o nápisy obecně jsou do velké míry přehledem snah o ediční zpřístupnění co největšího počtu nápisů. Není přitom podstatné, zda se jedná o epigrafický materiál antický, středověký či novověký. Historické i moderní katalogy/edice/soupisy jsou zaměřeny různým způsobem – na určitou lokalitu či region, na určité časové období, na určitý typ nebo nositele nápisů nebo na jejich konkrétní vnější a vnitřní znaky.² Snahy o takové zpřístupnění epigrafických památek jsou pochopitelné, pokud si uvědomíme specifickou epigrafického výzkumu a nápisů jako takových. Tato specifická spočívá v již zmíněném vztahu nápisu a jeho tzv. nositele, tj. uměleckého díla, architektury či artefaktu hmotné kultury každodenního života. Samozřejmě i texty ostatních skupin písemných pramenů jsou provedeny na nějaké fyzické látce, ovšem podstata tohoto spojení není s epigrafickým materiálem ani vzdáleně srovnatelná. Zmíněná situace implikuje široké a produktivní interpretační možnosti, na straně druhé ale i objektivní překážky výzkumu. Podstatná část nápisových památek není soustředěna ve specializovaných sbírkových institucích, nýbrž je široce teritoriálně rozptýlena v často obtížně přístupných objektech. I základem úplnější evidence, o podrobnější dokumentaci ani nemluvě, je přitom spíše výjimečným jevem. Nežádoucí špatný fyzický stav vyžaduje kromě obecné schopnosti čtení historického nápisového písma i řadu jiných schopností a dovedností, někdy až čistě technického charakteru.³ Předpokladem pro jakákoliv epigrafická studia jiného než úzce lokálního rozsahu je tedy dostatečně sekundárně zpřístupněný epigrafický fond. Komplexní účelová terénní heuristika je z výše uvedených důvodů jen málokdy za normálních podmínek a v rozumném časovém rámci realizovatelná.

Ideální formou zpřístupnění jsou jistě specializované katalogy nápisů s obecným plošnějším záběrem. V oblasti latinské epigrafiky⁴ se reprezentativního materiálového svodu zatím dočkala pouze epigrafika antická.⁵ Epigrafika středověká a novověká se k tomuto ideálu zatím ani nepřiblížila, což je objektivně dáno i menším zájmem historických oborů o nápisy tohoto období ve srovnání s obdobím antickým, kde se naopak jedná o autentické primární prameny zásadního významu. I největší evropský ediční podnik, projekt německých akademií a Rakouské akademie věd *Die Deu-*

tschen Inschriften,⁶ nedosáhl i přes dosud 100 vydání svazků ani polovičního pokrytí předpokládaného fondu nápisů na německém a rakouském území do (vesměs) poloviny 17. století;⁷ podobné podniky jsou přitom, s různou horní chronologickou hranicí, založeny pouze v několika málo zemích.⁸

Kompromisně se můžeme obrátit k literatuře jiných (větších) historických oborů, kde je zpřístupněno více nápisů než v literatuře epigrafické. Zvláštní význam pak ze svého principu mají uměleckohistorické topografie a nadregionální monografie věnované jednotlivým skupinám nositelů nápisů. Nutným předpokladem epigrafického využití je dostatečná a fundovaná pozornost věnovaná nápisům, což se ovšem bohužel

■ Poznámky

1 Rovněž se užívá i termín *nosič*. Jsou to architektura a její části, architektonická a volná plastika, sepulkrální památky všeho druhu, památky kampanologické a konvářské, nástěnná i závěsná malba, památky volně stojící v terénu, památky drobného uměleckého řemesla, mobiliář a řada dalších.

2 Dějiny oboru nejsou zatím zpracovány, lze odkázat pouze na stručné přehledy v rámci úvodů do disciplíny, jako např. Rudolf M. Kloos, *Einführung in die Epigraphik des Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Darmstadt 1992, a na dílčí přehledy bádání, srov. *Literaturbericht zur mittelalterlichen und neuzeitlichen Epigraphik*, vyd. od 1987, pro literaturu od 1976, v úvodním svazku i exkurz do literatury starší, a specializovaná bibliografická databáze <http://www.epigraphica-europea.uni-muenchen.de/datenbanken/epigraphische-literatur/>, vyhledáno 25. 6. 2018.

3 Srov. Jiří Roháček, *Epigrafika v památkové péči*, Praha 2007.

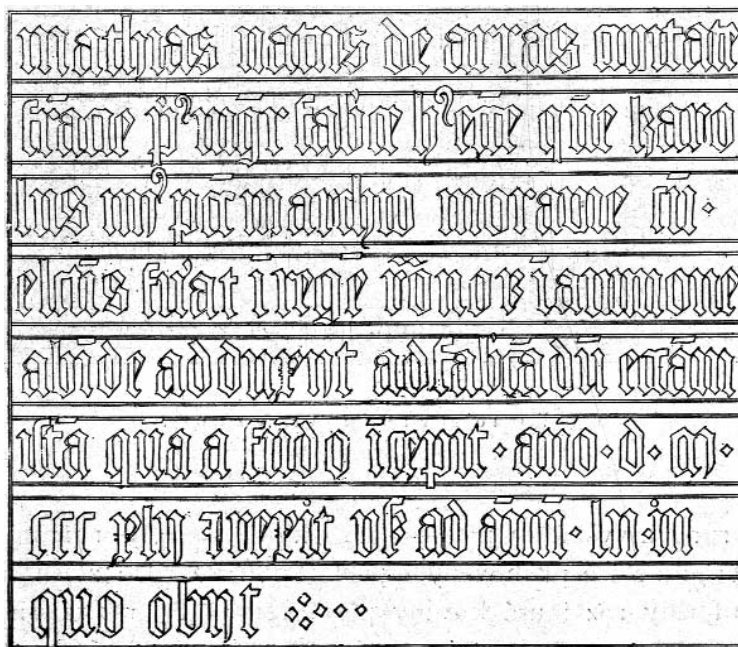
4 Ve smyslu latinského kulturního okruhu prezentovaného navenek písmem, bez ohledu na konkrétní jazyk nápisového textu.

5 *Corpus inscriptionum latinarum* (CIL), vyd. od 1853.

6 *Die Deutschen Inschriften*, vyd. od 1942 dosud. K podniku viz mj. <http://www.inschriften.net/>, vyhledáno 4. 5. 2018, kde je část svazků přístupná i online, a Walter Koch, 50 Jahre Deutsches Inschriftenwerk (1934–1984), in: Karel Stackman (ed.), *Deutsche Inschriften*, Göttingen 1986, s. 15–45.

7 V případě výrazného „přirozeného“ historického a kulturního mezníku v blízkosti uvedených časových hranic se horní chronologické vymezení vztahuje k tomuto mezníku.

8 Z větších lze uvést zejména *Corpus des inscriptions de la France médiévale* (do 1300), online skeny 24 svazků jsou dostupné na: <http://www.persee.fr/collection/cifm>, vyhledáno 26. 6. 2018. Dále *Corpus inscriptionum Poloniae* (do 1800), *Corpus inscriptionum Helvetiae* (první fáze do 1300), *Inscriptiones Medii Aevi Italiae* (do 1200) ad. Český soupis *Corpus inscriptionum Bohemiae* (do 1650, výběrově do 1800) zatím ustrnul u dvou vydaných svazků.

1a

1b

Obr. 1a, b. Nápis nad bustou Matyáše z Arrasu na triforiu katedrály sv. Víta. 1a – kresba z roku 1857. Převzato z: *Soupis památek historických a uměleckých* (pozn. 9), obr. 151. 1b – současný stav (2018). Foto: David Vrána, 2018.

týká pouze malé části této literatury. Na tomto místě nelze než zdůraznit velký význam známého českého *Soupisu památek historických a uměleckých*,⁹ který pozorností věnovanou nápisům vysoce předčí své dobové i moderní protějšky,¹⁰ i když i zde zpracování nápisů není ani v nejmenším ideální a kvalita silně závisí mj. na autorech jednotlivých svazků. Současný topografický projekt Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i.,¹¹ svým rozsahem reprezentativnější zachycení nápisů nedovoluje.

Významnou roli hraje samozřejmě sekundární dochování nápisů v písemných i obrazových pramenech. Jejich škála je velice široká a sahá od osobních pozůstalostí relevantních badatelů a s nimi spojených institucí přes rodinné archivy (soupisy rodových sepulkralií ad.) po archivy různých stupňů církevní, municipální, patrimoniální a státní správy (široká škála materiálů od vizitačních protokolů přes farní pamětní knihy a další „memorabilia“ různých původců, věcné soupisy, inventáře, materiály dotazníkových akcí, materiály účetní, smlouvy ad.). Využitelnost silně kolísá nejen v závislosti na typu pramenu, ale i na osobě konkrétního původce a v neposlední řadě – speciálně pak u pramenů obrazových – na stupni jejich technické „objektivnosti“ (obtahy, odlitky, oklepky vs. fotografie vs. kresba).¹² Některé z nich mají i vysoce nadregio-nální dosah.¹³

■ Poznámky

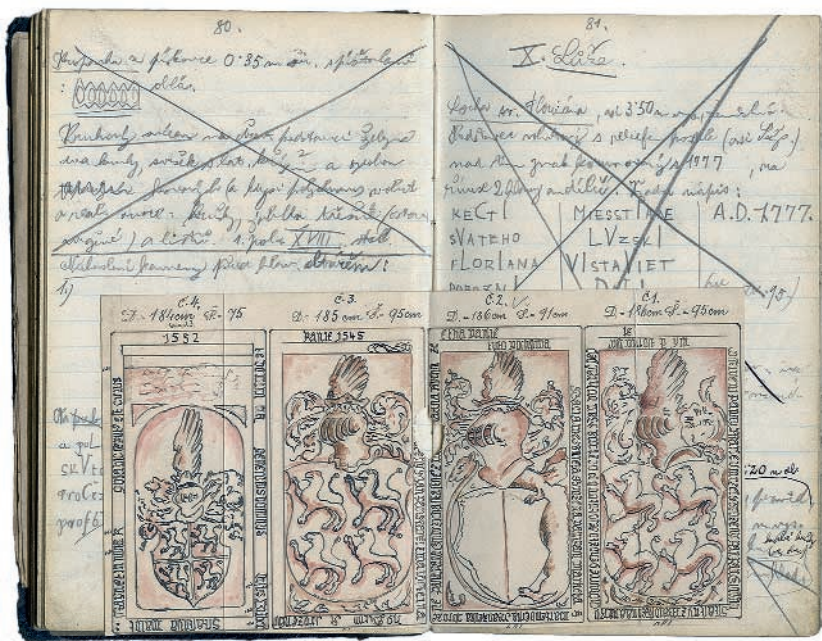
9 *Soupis památek historických a uměleckých v království českém* (V Čechách, v Republice československé) od pravěku do počátku XIX. století. 51 sv., 1897–1937. Další svazky jsou vydávány z pozůstalosti Archeologické komise, jako *Edice nedokončeného soupisu uměleckých památek politického okresu pardubicko-holicko-přeloučského*, napsal Václav Karel Vendl, ed. Jana Marešová, Praha 2007 (Fontes historiae artium XIII). – *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Ledčském*. *Edice nedokončeného rukopisu*, napsali Josef Soukup, Jan Valchář, ed. Jan Sommer – Kristina Uhlíková, Praha 2010 (Fontes historiae artium XIV). – Karl Friedrich Kühn, *Verzeichnis der kunstgeschichtlichen und historischen Denkmale im Landkreis Friedland*, ed. Kristina Uhlíková, Praha 2013 (Fontes historiae artium XIV). – Vinzenz Luksch, *Topographie der historischen und kunst-Denkmale im politischen Bezirke Leitmeritz, Teil I., Stadt Leitmeritz / Soupis historických a uměleckých památek v politickém okresu Litoměřice, Díl I., Město Litoměřice*, ed. Kristina Uhlíková – Jana Chadimová – Martin Barus, Praha 2015 (Fontes historiae artium XVI). – František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu českokrumlovském. Díl II. Český Krumlov*, sv. 1–3, ed. Jana Marešová, Praha 2017 (Fontes historiae artium XVII). K projektu naposledy více Kristina Uhlíková, *Umělecko-historický soupisový projekt Archeologické komise České akademie věd a umění a Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách*, in: Jiří Roháček – Kristina Uhlíková (edd.), *Věda minulosti dnes. Statě k edičnímu zpřístupňování starších nepublikovaných odborných textů*, Praha 2017, s. 67–85.

10 Srov. např. jinak vzorovou *Österreichische Kunsttopographie* (od roku 1907 dosud zatím 60 svazků), která věnuje pozornost nápisům v pouze velice úzkém a ne vždy reprezentativním výběru.

11 Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech I. A–J*, Praha 1977. – Idem (ed.), *Umělecké památky Čech II. K–O*, Praha 1978. – Idem (ed.), *Umělecké památky Čech III. P–Š*, Praha 1980. – Idem (ed.), *Umělecké památky Čech IV. T–Ž*, Praha 1982. – Pavel Vlček et al., *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*, Praha 1996. – Růžena Batková et al., *Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady* (Praha 1), Praha 1998. – Pavel Vlček et al., *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999. – Idem, *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany*, Praha 2000. – Idem, *Umělecké památky Prahy. Velká Praha*, Praha 2012. – Dalibor Prix et al., *Umělecké památky Prahy. Velká Praha. M–Š*, Praha 2017. – Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. 1. A/I*, Praha 1994. – Idem, *Umělecké památky Moravy a Slezska. 2. J/N*, Praha 1999.

12 Srov. Jiří Roháček – Vladimír Růžek (edd.), *Soupis sekundárních pramenů k epigrafickým a sepulkralním památkám, uložených v archivech ČR* (v tisku).

13 Např. známá Wunschwitzova sbírka – Národní archiv Praha, *Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova*. K Wunschwitzově osobě a činnosti viz Klára Woitschová, *Wunschwitzova sbírka v kontextu genealogicko-heraldických souvislostí 1. poloviny 18. století (Rozbor fondu a jeho pomocněvědné využití)* (disertační práce), Katedra pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 2009, zejm. s. 134–157. – Eadem, *Gottfried Daniel Wunschwitz, sběratel, heraldik a genealog*, Praha 2011.

2

Velmi produktivní možnosti poskytují pomůcky integrující a zpřístupňující nápisový materiál ze všech uvedených zdrojů, tj. z výzkumu či alespoň evidence nápisů z autopsie, z literatury, z pramenů, z dotazníků apod. První takové svody měly převážně formu strukturovaných poznámek, více či méně strukturovaných formulářů¹⁴ nebo lístkových kartoték. V současné době pak nabízejí široké možnosti různé databázové systémy, a to nejenom v oblasti shromažďování a vyhledávání dat, nýbrž i v oblasti jejich vyhodnocování. Tyto pomůcky mohou být primárně vytvářeny jako podpora „standardních“ a v konečné fázi z autopsie zpracovávaných edičních podniků, přičemž mohou svým záběrem někdy jejich publikovaný rozsah i překračovat.¹⁵ Nejčastějším účelem však byl a je sběr informací, reflektující dlouhodobé osobní, méně pak institucionální badatelské zájmy. Tyto kartotéky se málokdy dostanou do širšího badatelského povědomí, zanikají často s úmrtím původce a jen někdy jsou badatelsky přístupné, zejména v rámci osobních pozůstalostí.¹⁶

Využitelný počet těchto pomůcek narůstá, pokud vezmeme v potaz i kartotéky, databáze a další strukturované pomůcky, zachycující sice nápisový materiál, ale pouze jako jeden z „komponentů“ jejich primárního památkového, umělecko-historického (zde zejména zaměřením na určité kategorie nositelů nápisů), genealogického, historického, heraldického a podobného zaměření. Sem můžeme samozřejmě zařadit i generální evidenci Národního památkového ústavu, tj. kartotéky Státního seznamu movitých a nemovitých památek,¹⁷ od roku 1987 Ústřední seznam kulturních památek¹⁸ a konečně i elektronický Památkový katalog.¹⁹ Podrobnost záběru těchto evidencí a omezení

zájem o nápisy je však činí z epigrafického hlediska jen problematicky využitelnými.

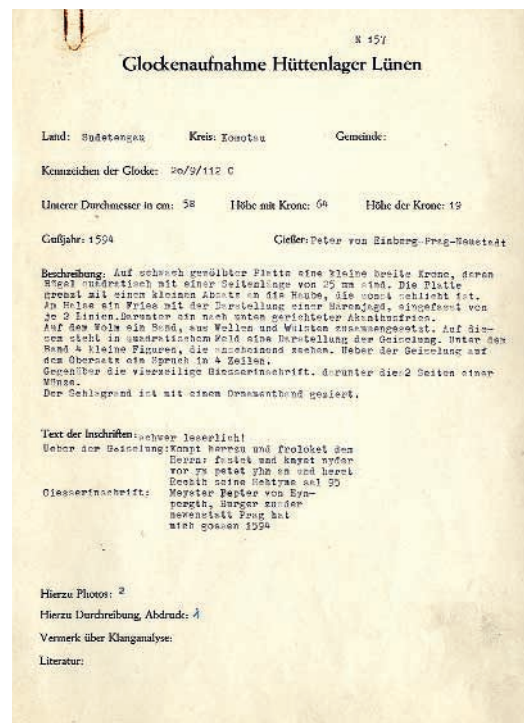
Od pomůcek tohoto typu je ovšem již pouze krok ke specializovaným databázím, mj. i epigrafickým. V zahraničí najdeme řadu příkladů, ať již se jedná o projekty vycházející ze stávajících „standardních“ soupisů či je doplňující nebo „rejstříkové“ zpřístupňující,²⁰ nebo o projekty od počátku budované na elektronické bázi. Z antické epigrafiky lze jmenovat třeba známou Heidelberskou epigrafickou databázi,²¹ společný projekt EAGLE (Electronic Archive of Greek and Latin Epigraphy), který provozuje i další epigrafické databáze,²² a Pelagios Commons.²³ Databází zpřístupňujících antický a „křesťanský“²⁴ nápisový materiál Evropy a Blízkého východu je celá řada a jejich prostý výčet by překročil rámcem příspěvku. Pro středověkou latinskou epigrafiku, která stojí ve středu našeho zájmu, je výběr databázových projektů nepoměrně méně početný. S odstupem nejcenějším projektem je webové zpřístupnění materiálu 44 svazků podniku *Die Deutschen*

■ Poznámky

14 Tato forma není mrtvá ani dnes. Z technických důvodů byl takto ve spolupráci Ústavu dějin umění AV ČR a Archivní správy MV ČR proveden soupis, jehož výsledkem je publikace v pozn. 12.

15 Srov. například kartotéku Centre d'Etudes Supérieures de Civilisation Médiévale (Université de Poitiers) vedenou od roku 1550 s tím, že publikovaný korpus francouzských nápisů *Corpus des inscriptions de la France médiévale* (pozn. 8) končí rokem 1300.

16 Srov. třeba epigrafickou kartotéku prof. Václava Vojtěš-

3a

Obr. 2. Deník Zdeňka Wirtha s popisem městečka Luže, kolem 1901. Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Wirth, karton XXIIIa, svazek 1. Reprofoto: David Vrána.

Obr. 3 a–c. Rekviziční dokumentace zvonů ze Sudetské župy, 1941–1942. Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, zvony. Reprofoto: Jiří Roháček.

ka v Archivu hlavního města Prahy. K jeho epigrafické činnosti: Ivan Hlaváček, Václav Vojtěšek a epigrafika, *Studie o rukopisech* XXII, 1983, s. 57–62. K nejrozsáhlejší české nápisové kartotéce, kartotéce epigrafické komise ČAVU, viz níže.

17 Na základě zákona o kulturních památkách č. 22/1958 Sb.

18 V souvislosti s nabytím účinnosti zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

19 Veřejná část dostupná na: <http://pamatkovykatolog.cz/>, vyhledáno 26. 6. 2018.

20 Včetně databázového přístupu (Archivum Corporis Electronicum) k materiálu CiLu (pozn. 5) na: http://cil.bbaw.de/cil_en/dateien/datenbank_eng.php, vyhledáno 26. 6. 2018.

21 Dostupné na: <http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/home>, vyhledáno 25. 6. 2018.

22 Web projektu EAGLE: http://www.eagle-eagle.it/Italia-no/index_it.htm, vyhledáno 25. 6. 2018.

23 Dostupné na: <http://commons.pelagios.org>, vyhledáno 25. 6. 2018.

24 Rozuměj materiál vesměs vymezený křesťanským obdobím římské antiky a počátkem středověku.

3b

3c

*Inscripfen*²⁵ z celkem 100 dosud vydaných.²⁶ Nejedná se o databázi v užším slova smyslu, ale o možnost vyhledávání konkrétních katalogových záznamů pomocí fulltextového dotazu v kombinaci s možností ohraničení časového rozmezí a svazku katalogu (tj. teritoriálního vymezení) a s možností prezentace výsledků vyhledávání vzestupně či sestupně podle datace, stanoviště (lokace), stanoviště a datace, kraje/města a datace a konečně kraje/města a stanoviště. Katalogové záznamy jsou zpřístupněny v plném znění, odpovídajícím tiskové podobě, někdy dokonce i oproti tištěné publikaci aktualizovaném.²⁷

V Čechách byla zatím jedinou veřejně přístupnou databází českých nápisů databáze nápisů Kabinetu pro klasická studia Filosofického ústavu AV ČR, v. v. i., která si klade za cíl dokumentovat klasické dědictví v epigrafické kultuře v českých zemích od prvních nápisových dokumentů až do současnosti.²⁸ Databáze má ovšem omezený rozsah pouhých 360 záznamů. Na základě smlouvy o spolupráci mezi Filosofickým ústavem a Ústavem dějin umění AV ČR, v. v. i. (ÚDU AV ČR), byla včleněna do projektu níže uvedené epigrafické databáze ÚDU.

Epigrafická databáze ÚDU AV ČR chce přinést na tomto poli i v evropském srovnání novou kvalitu.²⁹ Také její vznik je ovšem nutno vidět v širším kontextu, protože do určité míry navazuje na starší pokusy o evidenci českého epigrafického fondu, které měly různou podobu. Přímou inspirací je pak kartotéka nápisů epigrafické komise České akademie věd a umění (ČAVU). Komise byla zřízena v roce 1943 ve spolupráci první (filozofie, společenské vědy a historické obory) a třetí (filologické) třídy Akademie na návrh Václava Vojtíška a Zdeňka Wirtha.³⁰ Účelem komise byla příprava a re-

alizace generálního soupisu teritoriálně českých nápisů, a to po vzoru právě vyšlého prvního svazku dnes již zmíněné ediční řady *Die Deutschen Inschriften*.³¹ Zdůrazněn byl ale vlastní přístup ke specifickým českých nápisů. Podle jednotného edičního schématu měly být sbírány v úplnosti nápisy středověké a raně novověké, výběrově pak i pozdější nápisy do poloviny 19. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Neměly být zpracovávány mistrovské značky a signatury (s výjimkou zvonařských) a k nápisům na sfragistickém a numismatickém materiálu mělo být přihlíženo pouze jako ke srovnávacímu materiálu. Každý svazek měl být doplněn předmluvou, úvodní statí, přehledem literatury a poznámkovým aparátem. Po publikaci pražského materiálu měly být další svazky věnovány okresům nebo větším městům. Nejednalo se sice o vůbec první takový projekt,³² ale v každém případě o první „moderní“ projekt se zcela konkrétním vymezením. Soupis nebyl bohužel, mj. i v souvislosti s faktickým zánikem epigrafické komise v nové Československé akademii věd (ČSAV), realizován. Zachovala se však nedokončená přípravná kartotéka nápisů, zpracovaná vesměs na základě sekundární literatury. Vznikla prací epigrafickou komisí pro tento účel zaměstnaných D. Pěnkové-Martínkové a R. Jenišťové-Dostálové. Práce započaly roku 1950 a skončily se zánikem ČAVU a vznikem ČSAV v roce 1953. Kartotéka měla poměrně moderní koncepci. Její základ tvořily 11 lístkovnic s excerpty pro Čechy a Moravu a dvě lístkovnice s excerpty pražskými, celkem asi 17 000 záznamů na předtištěných lístcích formátu A5. Každý lístek obsahuje níže uvedené údaje: obec, jméno, lokalita, bližší lokalita, předmět, materiál (kámen, kov, dřevo, omítka, tkáň), rozměry (výška, šířka), výška od podlahy, doba,

typ, technika, počet řádků, výška řádku (u všech, podle čísel), způsob umístění nápisu, incipit, explicit, znění (latinské, české, německé, prozaický, veršovaný), publikace, reprodukce podle (fotografie, otisk, odlitku, kresby), zachován (dobře, poškozen, velmi poškozen), navrhuji – pořízen (snímek, oklep, otisk, odlitek, opis), poznámka, exc., vidimus, opsál, dne a údaje k pořízené dokumentaci (číslo negativu, pozitivu, opisu, otisku, odlitku). Na zadní straně lístku se obvykle nacházel opis celého zdroje a lístek byl opatřen razítkem se signaturou. Lístkovnice sledují v zásadě politické okresy, vycházející z územního členění z roku

■ Poznámky

25 Viz pozn. 6.

26 Dostupné na: <http://www.inschriften.net/projekt/publikationen/editionsreihe/kurzverzeichnis.html>, vyhledáno 25. 6. 2018. Rakouské svazky jsou přístupné mimo tento portál a mimo společné vyhledávání v repozitáři Rakouské akademie věd: <http://hw.oeaw.ac.at/inschriften/>, vyhledáno 25. 6. 2018, na který se pouze odkazuje.

27 Zejm. *Die Inschriften der Stadt Mainz von frühmittelalterlicher Zeit bis 1650*, ges. u. bearb. V. Fritz Viktor Srens auf Grund d. Vorarb. v. Konrad F. Bauer, Stuttgart 1958 (*Die Deutschen Inschriften* 2).

28 Dostupné na: <http://napisy.olympus.cz>, vyhledáno 25. 6. 2018, k databázi: Jana Keparťová, Antika v nápisné kultuře českých zemí, in: Jiří Roháček (ed.), *Epigraphica et Sepulcralia V. Fórum epigrafických a sepulkrálních studií*, Praha 2014, s. 331–342.

29 Databáze vzniká s podporou stejnojmenné aktivity Strategie 21 AV ČR, programu *Paměť v digitálním věku*.

30 Zakládajícími členy komise se stali kromě zmíněných ještě Josef Dobiáš, Bohumil Ryba, Vladimír Šmilauer a Karel Hrdina. Ke komisi a její kartotéce: Jiří Roháček, Kartotéka našich nápisů, *Umění* XXXVIII, 1990, s. 182–183.

31 *Die Inschriften des badischen Main- und Taubergrundes, Wertheim-Tauberbischofsheim*, ges. u. bearb. v. Ernst Cucuel u. Hermann Eckert; Vorwort zum Gesamtwerk von Friedrich Panzer, Stuttgart 1942 (dotisk 1969). K řadě viz pozn. 6.

32 První pokus o vydání nápisů mj. i na území Čech a Moravy spadá ještě do období rakousko-uherské monarchie, do roku 1828, zůstal však ve fázi plánování, srov. zejm. *Corpus antiquarum inscriptionum imperii austriaci*, kde měl být pilotním svazkem soupis moravských nápisů; srov. Andreas Hermenegild Zajic, *Inscripfen*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien – München 2004 (MIOG, Ergänzungband, 44), s. 1095–1109, s. 1104, a zejména Vladislava Řihová, *Corpus antiquarium inscriptionum imperii austriaci – prolegomena k epigrafické sbírce z roku 1828*, in: Jiří Roháček (ed.), *Epigraphica et Sepulcralia VII. Fórum epigrafických a sepulkrálních studií*, Praha 2017, s. 253–266.

VYSOKÉ MYTO Jm. BLAŽEJ = LITOMYŠL, hradní Doba:

Obec: místní muzeum Vzt: Typ: Třída: 1

Lokal: pohřební místo v ul. na hradě a na hradě

Průběh: pohřební místo v ul. na hradě a na hradě

Předm: nápis státního hradu v ul. na hradě a na hradě

Mater: kámen z divoké skály

Výš od podlahy: cm Způsob umístění: napl. (ul. na hradě 1543.)

Inc.: (ul. na hradě 1543.)

Znění: lat. + čes. + něm. + jiné + věk

Publ.: Soupis 16 (Vys. Myto), s. 142, dle toho, že je to podle

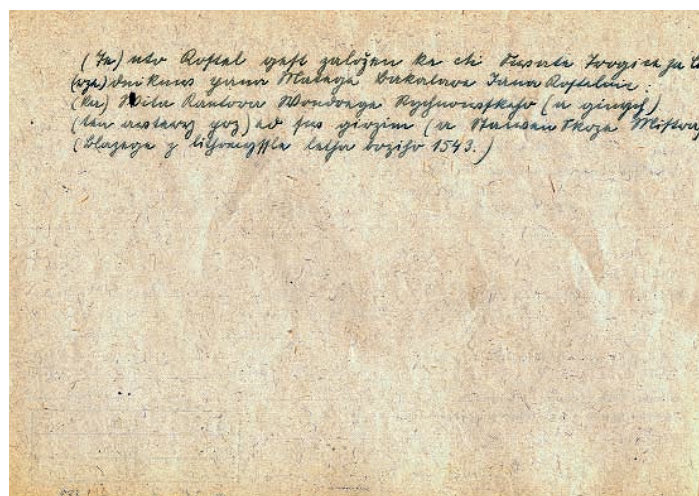
Reprod. podle: fot. ověřeno odlišností: VDN

Zachování: dobře + poškozen + velmi poškozen + Nezachováno

Název: pohřební + nápis + nápis + nápis + nápis

Form: neg. č. edič. č. pos. č. edič. č. opis č. 0/6-023-18

Exc.: Vid.: Opis: Dne: 8 V 1-18-1 m

4a

4b

4c

Obr. 4 a–c. Kartotéka nápisů České akademie věd a umění. Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, kartotéka nápisů. Reprofoto: David Vrána.

1850 s jeho pozdějšími změnami. Uvnitř každé lístkovnice jsou lístky řazeny dle lokalit a dále dle objektů s výskytem nápisů. Kartotéka je doplněna rejstříky, opět ve formě kartotéčních lístků (celkem 22 menších lístkovnic). Jedná se o rejstřík jmenný, rejstřík lokalit, rejstřík nápisově doložených místních jmen a konečně společný rejstřík zvonařů, konvářů, puškařů, malířů, sochařů, spisovatelů a spolupracovníků. Kartotéka se nachází v Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i.,³³ a jedná se o největší svod teritoriálně českých nápisových textů tohoto typu.

Strukturovaná tištěná podoba lístků přímo vybízí k poměrně rychlému mechanickému převodu na jed-

noduché databáze. Využitelnost kartotéky je ovšem vzhledem k nedokončenosti a zejména k exploataci (v realizované první fázi) pouze dobře známých a přístupných zdrojů³⁴ omezená a databázové zpřístupnění by přineslo jen velice omezenou přidanou hodnotu.

Po dlouhých úvahách jsme se tedy v centru Epigrafická a sepulkrální studia Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., rozhodli pro vytvoření nezávislé specializované databáze epigrafických textů, budované od počátku s ohledem na možnosti aplikace IT metod pro jejich vyhodnocení nad rámec „prostého“ strukturovaného vyhledávání. Struktura databáze, charakteristika obsažených dat a jejich zdrojů jsou předmětem druhé části příspěvku.

Na závěr první části však ještě odpovíme na otázku týkající se významu projektu a jeho cílového publika. První velkou oblastí může být získání kontextuálního přehledu o českém epigrafickém fondu jako celku, což zatím primárně epigrafické práce z důvodů uvedených na počátku staté neumožňují a dlouho ještě umožňovat nebudou. Základní podmínkou je vyhodnocení co největšího množství sekundárně dochovaných nápisů (zejména jejich textů, pro které máme větší množství smysluplně využitelných pramenů než pro vnější znaky nápisů) a aplikace promyšlené diskrétní metody, umožňující získání alespoň rámcově relevantních údajů z kvalitativně velice disproporčního materiálového základu. V principu se jedná o kategorizaci kvality zaneseného zdroje do čtyř skupin a stanovení rozdílné váhy jednotlivých skupin při vyhodnocování vnějších a vnitřních znaků nápisů aplikací IT metod na „automatizované“ vyhodnocení shromážděných dat.³⁵ Hodně si slibujeme od aplikované lingvistiky, za jejíž pomoci by byla po lemmatizaci a hierarchizaci databázově podchycených textů možná i podrobnější hromadná analýza struktury vlastních nápisových textů. Tomu je přizpůsobeno variantní zachycení textů v databázi.

Je samozřejmé, že taková zpřístupnění nápisů nejsou z principu věci vesměs využitelná pro opravdu de-

tailní studia zejména vnějších znaků nápisů. Velice produktivní však mohou být statistická vyhodnocení takových stránek nápisů, jakými jsou jejich typologie, otázky jazykové (průnik národních jazyků), otázky způsobů datace či využití citátů z různých zdrojů, pro alespoň orientační souhrn údajů k typovému nápisovému formuláři apod., a to ve vztahu k chronologické ose, teritoriálnímu kontextu (včetně dynamického vynesení geolokačních údajů na digitální mapy), kontextu sociálnímu (včetně kontextuálního studia epitet) ad.³⁶

Další a s odstupem nejvíce frekventovanou oblastí využití sekundárního dochování nápisů jsou epigrafické, zejména soupisové/ediční práce, které běžně

■ Poznámky

33 Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, Kartotéka nápisů.

34 Většina záznamů pochází ze *Soupisu památek historických a uměleckých* (viz pozn. 9), časopisu *Památky archeologické* a z děl Jaroslava Schallera, *Beschreibung der königlichen Haupt- und Residenzstadt Prag I–IV*, Praha 1794–1797, a Jana Floriána Hammerschmidta *Prodromus gloriae Pragenae*, Praha 1723. Excerpce z další, zejména pak regionální literatury měly zřejmě následovat ve druhé fázi.

35 Např. pro prosté vyhodnocení faktu užívání národních jazyků a jeho promítnutí do časové a teritoriální osy jsou všechny kategorie víceméně rovnocenné (pokud se ve zdroji nejedná o překlady), zatímco pro vyhodnocení nápisového formuláře musí mít vyšší kategorie úměrně vyšší váhu.

36 Z epigrafických prací založených z větší části na primárně neepigrafickém sekundárním dochování srov. třeba Josef Hejnic, *Nápisy na českých zvonech ve 14.–16. století*, *Časopis Národního musea, oddíl věd společenských* CXXIX, 1960, s. 1–32. – Jiří Roháček, *Národní jazyky v teritoriálně českých náhrobních nápisích*, in: *Epigraphica et Sepulcralia III*, Praha 2011, s. 405–418.

(a systematicky) zpracovávají vedle primárně dochovaných i nápisy (či části nápisů) dochované sekundárně. Zde je třeba na základě výše uvedených zdrojů podat nápisy či části nápisového doprovodu, které jsou dnes již ztracené, fatálně poškozené či jinak nedostupné pro zpracování z autopsie. Poslední velkou oblastí využití starších sekundárních dochování nápisů je zkoumání vývoje zájmu o historické nápisy jako kulturněhistorického fenoménu na straně jedné a vývoje disciplíny a její metody na straně druhé.

Z výše uvedeného jsou zřejmé poměrně široké možnosti využití i v interdisciplinárním kontextu, zejména pak ve vztahu k obecné historii, dějinám umění, archeologii, pomocným vědám historickým, jazykovědě, kampanologii ad.

Databáze je budována v proprietárním systému *File Maker pro*.³⁷ Využití tohoto software není dáno jeho účelovým výběrem pro naši databázi, nýbrž nutností implementace do stávající datové infrastruktury Ústavu dějin umění, kde je jedinou dlouhodobě užívanou databází. Je prozatím zpřístupněna pouze lokálně,³⁸ v roce 2019 se po zkušební fázi počítá se zpřístupněním online přes nově budované webové rozhraní ÚDU AV ČR, v. v. i., a poté i s integrací vybraných metadat do připravovaného portálu INDIHU.³⁹

JR

Ke struktuře databáze a charakteristice obsažených dat

Jeden záznam databáze tvoří ve většině případů nositel nápisu, nikoli jednotlivý nápis, takže součástí záznamu může být několik nápisů z téhož nositele. To platí především u movitých památek, u větších objektů je pak třeba vyhodnotit kontext. Z hlediska množství to znamená, že celkový počet zachycených nápisů je mnohem větší než počet jednotlivých položek databáze. Za účelem rychlého sběru dat a evidence nápisového fondu jsou první léta projektu, jak bylo výše uvedeno, zaměřena na shromáždění nápisů již publikovaných v literatuře.

Do poloviny roku 2018 bylo zpracováno na 70 monografických publikací a několik menších studií. Celkový počet záznamů ke stejnému datu tvoří 11 300 položek, přičemž počet jednotlivých nápisů se již blíží k 15 000 a k tomu se váže dalších přibližně 250 variant a parafrázovaných textů. Vzhledem k vývoji databáze bude třeba se k některým z nich vrátit, nehledě na skutečnost, že se osvědčila opakovaná revize prepisů. Jako základ databáze byl zvolen vzhledem ke svému již výše zmiňovanému významu soupisový projekt Archeologické komise ČAVU.⁴⁰ K němu jsou postupně excerpovány další zdroje. Kritériem pro jejich výběr jsou zachycené nápisy jako evidenční jednotky s tím, že kvalita jejich zachycení se promítá do orientační kategorizace spolehlivosti v rámci každého záznamu. Kvalita prepisů kolísá i v novějších epigrafických pracích, zřejmě jak v důsledku nedostatečné pečlivosti při pře-

Obr. 5. Poznámky Karla Chytila k náhrobkům z kostela sv. Michala v Chrudimi, kolem 1870. Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Chytil, karton I. Reprofoto: David Vrána.

Obr. 6. Nález náhrobníku (14. století) u kostela Panny Marie pod řetězem v Praze v roce 2017 a jeho zpracování do databáze. Foto: David Vrána.

Obr. 7. Nález zvonového obtahu. Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, konvolut nezpracovaného materiálu. Foto: David Vrána.

pisu, tak i vinou tiskových chyb a redakčního dohledu. Zkušenost ukazuje, že univerzální pravidlo pro výběr zdrojů nelze stanovit a je třeba každý přepis vyhodnotit individuálně. Z cenných zdrojů je třeba připomenout řadu diplomových prací, výstavních katalogů a místopisů. Ze starší literatury bylo zatím výběrově zpracováno Paprockého *Zrcadlo markrabství moravského*.⁴¹ Zajímavým doplňkem k této práci se stalo menší genealogické pojednání o dějinách šternberského rodu od Johanna Leopolda z roku 1661.⁴² Z novějších epigrafických soupisů byly zatím využity například práce Metoděje Zemka, Miloslava Pojsla nebo Jana Kiliána.⁴³

Vzhledem k tomu, že se řada nápisů nedochovala v úplnosti nebo již podlela zkázy, jsou součástí databáze různé varianty publikovaných prepisů nebo parafráze, díky jejichž kombinaci lze nezřídka rekonstruovat původní text. Tam, kde je to možné, předpokládáme do budoucna ověřování záznamů přímo v terénu. V průběhu práce jsme narazili na řadu problémů, které si vyžádaly změny ve struktuře databáze. Pro záznam textů

■ Poznámky

37 Web systému: <https://www.filemaker.com/>, vyhledáno 29. 6. 2018.

38 V oddělení dokumentace ÚDU AV ČR, v. v. i.: <https://www.udu.cas.cz/cs/oddeleni-dokumentace-1/>, vyhledáno 5. 9. 2018.

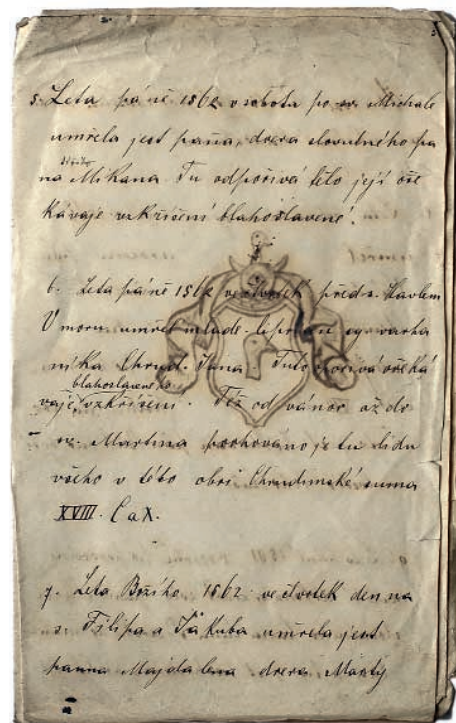
39 Web projektu INDIHU: <https://indihu.cz/>, vyhledáno 5. 9. 2018.

40 Viz pozn. 9.

41 Bartholoměj Paprocký z Glogol a Paprocké Woly, *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského*, Olomutí 1593. Tato práce obsahuje v menší míře nápisy na stavbách, z větší části se jedná o náhrobní nápisy, které posloužily účelům genealogického bádání. Tomu také odpovídá neúplnost citací a časté parafrázování textů. Po stránce geografické zasahuje též do polského Slezska a dalších zemí.

42 Johann Norbert Xaver Leopold, *Vestigia Virtutis et Nobilitatis Sternbergicae (etc.)*, Pragae 1661.

43 Metoděj Zemek, *Náhrobky v metropolitním kostele sv. Václava v Olomouci*, Praha 1948. – Miloslav Pojsl, *Sepulkrální památky na Moravě a ve Slezsku do roku 1420*, Olomouc 2006. – Jan Kilián, *Historické náhrobníky a epitafy Mělnicka*, Mělník 2004.

5

6

7

8a

8b

Zápis textu

Pole *Paratext* vzniklo z potřeby podchytit historické texty, které z napsu čerpají informace nebo jej parafrázuji. V případě novější literatury se předpokládá zaznamenání drobných oprav či kritických poznámek k již vy-

Obr. 8a, b. *Náhrobník Dobrohosta z Ronšperka († 1506)*
(foto: Jiří Roháček) a jeho zpracování v databázi.

daným přepisům nebo jiných údajů důležitých pro rekonstrukci či interpretaci textu. Tyto texty se zaznamenávají formou citace celé věty nebo souvětí a jsou identifikovány zkratkou a číslem (PAR1, PAR2...), které neoznačují nápisy, ale pouze jednotlivé literární zdroje. Identifikační značky z polí *Verze* a *Paratext* odkazují na pole *Zdroj*, kde je ke každé značce uvedena použitá literatura.

Pro standardizovaný přepis dochovaných nápisů je určeno pole *Transliteration*. Zde jsou obsaženy pouze nápisy přepsané na základě autopsie nebo objektivního vizuálního pramene, jako je fotografie nebo obtah. Nápisový text je zaznamenán bez rozvedení zkratk za použití základních epigrafických pravidel.⁴⁶ K přepisu se použijí pouze znaky dostupné na běžné klávesnici, vizuální vlastnosti, které nelze zachytit jedním znakem, se vypouštějí. K tomuto poli je přiřazen přepínač, který vyhodnocuje kvalitu vizuálního vjemu rozlišením autopsie, fotodokumentace nebo mechanické kopie.

Údaje z předchozích polí jsou zpracovány v poli *Rekonstrukce*, a to tak, že úplné texty známé z autopsie jsou kopírovány z pole *Transliterace*, neúplné texty

■ Poznámky

44 K databázi je veden průběžně aktualizovaný manuál, který podrobně řeší způsob zanášení jednotlivých údajů.

45 Složené závorky byly zvoleny proto, že kulaté a hranaté závorky jsou již v epigrafické transkripci využívány pro práci s textem.

46 Zjednodušeně dle Roháček, Epigrafika (pozn. 3).

jsou doplňovány na základě literatury. Texty známé pouze z literatury jsou zpracovány na základě vyhodnocení všech verzí, parafrází a kulturněhistorických okolností. Všechny nápisy jsou přepsány s rozvedením zkratk za použití základních epigrafických pravidel.⁴⁷ Samotný proces zpracování textů není ovlivněn kvalitou zdrojů, k vyhodnocení jsou totiž určeny dva zvláštní přepínače nabízející k výběru několik možností pro určení kvality přepisu a formálního systému. Doplňující funkci má pole *Překlad* a zvláštní přepínač pak oznamuje přítomnost verzí v nápisu. Poslední pole pro záznam nápisu je *Text*, ve kterém budou nápisy upraveny pro plánované počítačové zpracování. Jedná se o přepis textu s rozvedením zkratk bez přihlížení ke grafickým formám nápisu. Používají se pouze písmena, číslice, popřípadě interpunkční znaménka. Podle epigrafických pravidel se vyznačí pouze chybějící mezera v textu. Za pomoci fiktivního příkladu si lze vzájemné vazby polí představit takto:

PARATEXT: {PAR1} Lētha Pānē 1524 zřídil biskup Stanislav památku Arnoštu Kuželovi, jak svědčí kámen v ambitu.

VERZE: {A1} Anno Mo...xxiii Stanislaus Epus Olom. Arnesti Kuzel cognom dignitate equitis aurati titulo de Zerawicz extremo officio, nempe hoc lapide memoriam prorogavit.

ZDROJ: {PAR1} Nowak 1888, s. 22; {A1} Zemek 1948, s. 17;

TRANSLITERACE: {A} [—] / Stanislaus Epus Olom [—] / Aurati titulo de Zerauicz / Extremo [—]

REKONSTRUKCE: {A} [Anno Mo . Do . xxiii] / Stanislaus Ep(iscop)us Olom(ucensis) [Arnesti Kuzel cognom(m)i(n)e dignitate Equitis] / Aurati titulo de Zerauicz / Extremo [officio . nempe hoc lapide . memoriam prorogavit.]

TEXT: {A} Anno Mo . Do . xxiii Stanislaus Episcopus Olomucensis Arnesti Kuzel cognomine dignitate Equitis Aurati titulo de Zerauicz Extremo officio, nempe hoc lapide, memoriam prorogavit.

PŘEKLAD: {A} Roku 1524 Stanislav biskup olomoucký památku Arnošta příjmením Kužela, hodností rytíře, titulem ze Žeravic, aby mu prokázal poslední úsluhu, tímto kamenem zvěčnil. {Zemek 1948, s. 18, pozn. 17}

Doplňující informace k nápisu

Další pole identifikují funkci, jazyk, číslovky v datových formulích nebo druh písma. Dvě pole jsou určena pro osobní jména zmiňovaná v textu. V prvním z nich je jméno převedeno do základního tvaru v jazyce textu nápisu a ve druhém do standardizované podoby. Kromě toho je samostatné pole určeno pro poznámky vztahující se k nápisu a jeho nositeli a řada dalších je určena pro administraci databáze. Součástí práce na databázi je vytváření pravidel a seznamů automaticky vkládaných hodnot, které určují formu zápisu v data-

bázi. Neustále je rozšiřován seznam zdrojů, které jsou v databázi citovány zkráceně.

Součástí práce s nápisem je jeho lokalizace. Databáze je geograficky zaměřena především na území historických Čech a Moravy, nicméně zachycuje také památky vztahující se k těmto oblastem teoreticky kdekoli. Několik polí identifikuje lokalitu výskytu jednak názvem a jeho historickými podobami, a potom v rámci státní správy (katastrální území, obec, okres, stát). Doplňujícím údajem je pole *Historická země*. Další upřesnění nabízejí pole pro popis objektu nebo pro bližší lokalizaci nositele nápisu v areálu objektu a konečně pole popisující umístění nápisu na jeho nositeli. Změny těchto skutečností v prostoru a čase je možné zachytit v poli pro záznam o původní lokalizaci.

Popisem nositele se nápis pomocí dvou polí řadí do některé z větších množin vykazujících určité funkční nebo formální shody, což je upřesněno uvedením bližších formálních nebo kulturněhistorických údajů (nositel, bližší určení nositele). Kromě již zmíněného popisu umístění na nositeli jsou jiná pole určena pro materiálové složení nositele a pro techniku výroby nápisu. Další pole je vyhrazeno pro datování nápisů na nositeli, které vychází přímo z textu, nebo je známo z jiného zdroje.

Důležitou součástí záznamu je možnost zařazení přepisu nápisu do jedné ze čtyř kvalitativních kategorií, což umožňuje s ohledem na počítačové zpracování klást na konkrétní záznamy různou váhu v závislosti na relevanci požadované informace.

Úplná struktura databáze je zřejmá z přiložené dokumentace.

Perspektivy dalšího rozvoje databáze

Na extenzivní kvantitativní nárůst databáze bude navazovat fáze doplnění a zpřesnění stávajících záznamů s větším podílem exploatace nápisů z autopsie než doposud. Dalším těžištěm pak bude intenzivní doplňování obrazové dokumentace zachycených nápisů. V současné době řešíme rovněž otázku přesné a rámcové souřadnicové lokace zachycených artefaktů – v závislosti na kvalitě výchozích informací ze zpracovávaných zdrojů a možnosti souběžného vyhledávání. To je podmínkou nejen pro automatizované vytváření digitálních map, nýbrž i jednou z možností propojení s dalšími databázovými systémy. Pro mezioborový výzkum se uvažuje také o vytvoření hesláře, který by umožnil přesnější identifikaci kulturněhistorických souvislostí, vyplývajících z textu často jen nepřímou.

DV

Jiří ROHÁČEK; David VRÁNA

■ Poznámky

47 Ibidem.

Mezinárodní konference Centre for Digital Heritage 2018 v Lundu

Centre for Digital Heritage¹ bylo založeno v roce 2012 na Univerzitě v Yorku jako prostor pro spolupráci mezi výzkumníky v oblasti data managementu, informačních technologií a analýzy a prezentace digitálního kulturního dědictví. Od roku 2013 se v rámci centra rozvinula spolupráce mezi univerzitami v Aarhusu (Dánsko), Leidenu (Nizozemsko), Uppsale (Švédsko) a Lundu (Švédsko). Centrum pořádá každý rok setkání, které se letos uskutečnilo právě na půdě univerzity v Lundu.

Setkání v Lundu bylo zaměřeno především na oblast archeologických památek a využití 3D modelování pro archeologický výzkum. Příspěvky se zabývaly i obecně platnými otázkami ukládání, zpřístupňování a dalšího využití získané digitální dokumentace. Zajímavé byly například ukázky vizualizace zaniklého hradu v Sheffieldu, zhotovené v rámci záměru regenerace plochy po zbořeném obchodním centru. Obdobným příkladem je projekt Varšavské univerzity zaměřený na virtuální rekonstrukci částečně zaniklé mazurské vesnice. Virtuální realita zde slouží kromě výzkumných účelů i pro uvědomění veřejnosti o minulosti místa a jeho skrytých hodnotách. V případě prezentace prof. Patricie Lulof z univerzity v Amsterdamu šlo dokonce o znovuvybudování zaniklého etruského obydlí na základě jeho 3D modelu, a to pro účely rekreace. Z příspěvků a následné diskuse je zřejmé, že v archeologii i ochraně památek bude stále více využívána kombinace metod, jako jsou 3D modelování, BIM, satelitní snímkování, Lidar a snímkování pomocí dronů. Využití těchto pokročilých technologií zároveň přináší otázky, jakým způsobem tyto výstupy uchovávat, aby byly využitelné i v budoucnu, a jakým způsobem je sdílet s odbornou či laickou veřejností. V této souvislosti byla diskutována také otázka licencí a autorských práv u dokumentů zveřejňovaných on-line při zachování ochrany soukromí či majetku vlastníků památek.

Velmi živou diskusi vzbudil systém spolupráce s amatérskými hledači archeologických nálezů, kteří využívají detektory kovů, praktikovaný v Nizozemsku. Spektrum názorů se pohybovalo od hodnocení této činnosti jako v podstatě kriminální až po její přijetí jako reality a snahy zachránit alespoň část nálezů. Posledně jmenovaný přístup v Nizozemsku vyústil v legalizaci této činnosti a vymezení podmínek pro její provozování. Nejenže zde vznikla databáze takto získaných nálezů, ale byla vytvořena i síť odborníků, kteří s hledači kovů (tzv. detektoráři) spolupracují a přímo

■ Poznámky

1 Centrum pro digitální kulturní dědictví, internetové stránky centra: <https://www.york.ac.uk/digital-heritage/>, vyhledáno 9. 7. 2018.